

'Pandemie bewijst dat we met te veel zijn op de aardbol'

Interview Bioloog Jelle Reumer

TOERISTEN IN OPBLAASBOOTJES AFGELOPEN ZOMER IN DE CHINESE PROVINCIE PINGDINGSHAN. VCG VIA GETTY IMAGES

We moeten het weer hebben over de overbevolking, vindt bioloog Jelle Reumer. Want de coronapandemie laat zien dat de aarde de explosieve bevolkingsgroei niet aankan.

DOOR JEAN-PIERRE GEELLEN

Het is 'de olifant in de kamer', vandaar dat Jelle Reumer (bioloog en emeritus hoogleraar paleontologie aan de Universiteit Utrecht) zelf de porseleinkast maar eens doet rinkelen met een essay over overbevolking. 'Teveel', heet zijn net verschenen verhandeling, waarmee hij de discussie over de ongebreidelde aanwas van wereldbewoners opnieuw wil aanzwengelen. Oftewel: mag het een kindje minder zijn? Dat is hard nodig, want veel van de rampen die de mensheid bedreigen – pandemieën als corona, klimaatverandering en drastische afname van biodiversiteit – zijn volgens hem rechtstreeks te herleiden tot overbevolking. 'Discussie daarover moeten we niet uit de weg gaan', zegt Reumer.

Hoe erg is de toestand?

'Toen ik geboren werd, in 1953, telde de aarde zo'n 2,7 miljard bewoners. Inmiddels is dat aantal bijna verdriedvoudigd. De ecologische voetafdruk van elk individu neemt ook nog eens toe. Een kind dat nu in het Westen geboren wordt, heeft door de wetenschap en de verbeterde gezondheidszorg kans om wel 100 jaar oud te worden. Er is sprake van exponentiële groei. Dat kan niet eeuwig zo doorgaan, gezien alle gevolgen voor milieu, biodiversiteit en klimaat. Het wetenschappelijk tijdschrift The Lancet heeft eens berekend dat de piek van de wereldbevolking in 2064 zal zijn bereikt, met 9,73 miljard mensen. Dat is een prognose met enorme marges, maar het is duidelijk dat de aardbol al te grote aantallen niet aan kan. De natuur is God geworden: overbevolking vergroot de kans op pandemieën, hongersnood en andere rampspoed. Door overbevolking zal de wal ooit het schip weer keren, zoals de pest in de 14de eeuw dat ook deed met enorme sterftcijfers.'

FOTO RECHTENVRIJ

Waarom is dat thema de olifant in de kamer?

'De menselijke voortplanting wordt meestal gezien als een basaal recht. Dat is het misschien ook, al zie je soms ook uitwassen waar je vraagtekens bij kunt plaatsen, zoals bij vrouwen van 70 die nog zwanger willen worden via Italiaanse klinieken. In sommige landen stimuleren overheden het krijgen van kinderen. In Iran betoogt ayatollah Khamenei dat de bevolking van 80 miljoen verdubbeld moet worden, om economische redenen. En dan heb je nog de paus, die periodieke onthouding als enig aanvaardbaar voorbehoedmiddel ziet.'

Wat is eraan te doen?

'Waar het om gaat is dat we het zogeheten vervangingsgetal van de mens onder de 2,1 zien te krijgen. Zoals bij corona de R onder de 1 moet blijven om het virus de baas te blijven, zo moet de mens gemiddeld niet meer dan 2,1 nakomelingen krijgen om de bevolking niet te doen groeien. Het wereldwijde gemiddelde ligt nu op 2,37, dat is teveel. Het ergst is het in landen om de Sahel: in Niger ligt het getal op 7,08, in Tsjaad 6,72, Somalië 6,10 en Mali 6,02. Daar zijn kinderen een soort pensioenvoorziening. Die getallen moet je afbouwen. Niet te rigoreus, want dan krijg je samenlevingen met alleen krakkemikkige ouderen, en dan stort je economie in elkaar. Langs de geleidelijke weg dus.'

Hoe dan?

'Elk kind dat geboren wordt, heeft recht op een gezond en gelukkig leven. Er hoeft niemand dood. De eenkind-politiek die China lang heeft gevoerd, vind ik niet humaan. Wat te doen als er een tweeling wordt geboren? Het werkt ook niet. Als je het vervangingsgetal V terugbrengt naar 1,0, krijg je een economische melt down. Het is veel zinniger te streven naar een V van iets onder de 2.'

Wat moet daarvoor gebeuren?

'Wereldwijd drie dingen. Iedereen moet toegang krijgen tot voorbehoedsmiddelen. Educatie blijkt ook een doorslaggevende rol te spelen. Meisjes en vrouwen moeten dus wereldwijd toegang tot onderwijs krijgen, wat helaas lang niet overal het geval is, zie sommige islamitische staten. En ten slotte moet elke samenleving een vorm van pensioenvoorziening hebben, zodat kinderen daar geen verzekering meer voor hoeven te zijn. Daar is wel enige economische voorspoed voor nodig.'

Ook in Nederland zijn gezinnen met meer dan twee kinderen. Moeten we die de kinderbijslag afnemen? Belasting heffen op meer dan twee kinderen?

'Dat vind ik een interessante gedachte. Meer als gedachteoefening dan als reële maatregel. Grof gezegd kun je kinderbijslag zien als een fokpremie. Kinderbijslag is achterhaald, maar dat idee krijg je er in politiek Den Haag nooit door. Ik ken geen partij die afschaffing van kinderbijslag in het programma heeft staan, laat staan belasting op meer kinderen. Het thema overbevolking bestaat in Den Haag vrijwel niet; hooguit bij de Partij voor de Dieren.

In Nederland is de V trouwens 1,79. Dus die paar mensen met vier kinderen kunnen statistisch gezien niet zoveel kwaad. Maar dat is statistiek. Het is een trend geworden om bij grote bedreigingen en wereldproblemen niet meer het individu aan te spreken, maar te wijzen naar de grote machten, die kleine groep van de allerrijksten op aarde, die de helft van de consumptie en vervuiling op hun geweten zouden hebben. Dat is misschien waar, maar ik vind het riskant om het individu te ontslaan van een eigen verantwoordelijkheid. We mogen niet lui achterover leunen.'

Hoeveel kinderen hebt u zelf?

'Dat wordt mij vaak gevraagd. Het antwoord is: twee komma nul. En twee kleinkinderen. Biologisch gezien ben ik al volkomen nutteloos. Ik heb mijn genen al verspreid. Mijn nut schuilt nu in het opnieuw aanzwengelen van dit thema. Ook al betwijfel ik of ayatollah Khamenei mijn boekje zal lezen, ik zal er toch steeds op blijven hameren.'

Jelle Reumer: Teveel – Overbevolking, biodiversiteit, stadsvossen en de pandemie, Uitgeverij Ilias, € 14,95